

Vijenac 655

Književnost

Iz Žgombićeva zbornika (16. stoljeće)

Mirakuli Marije Magdalene

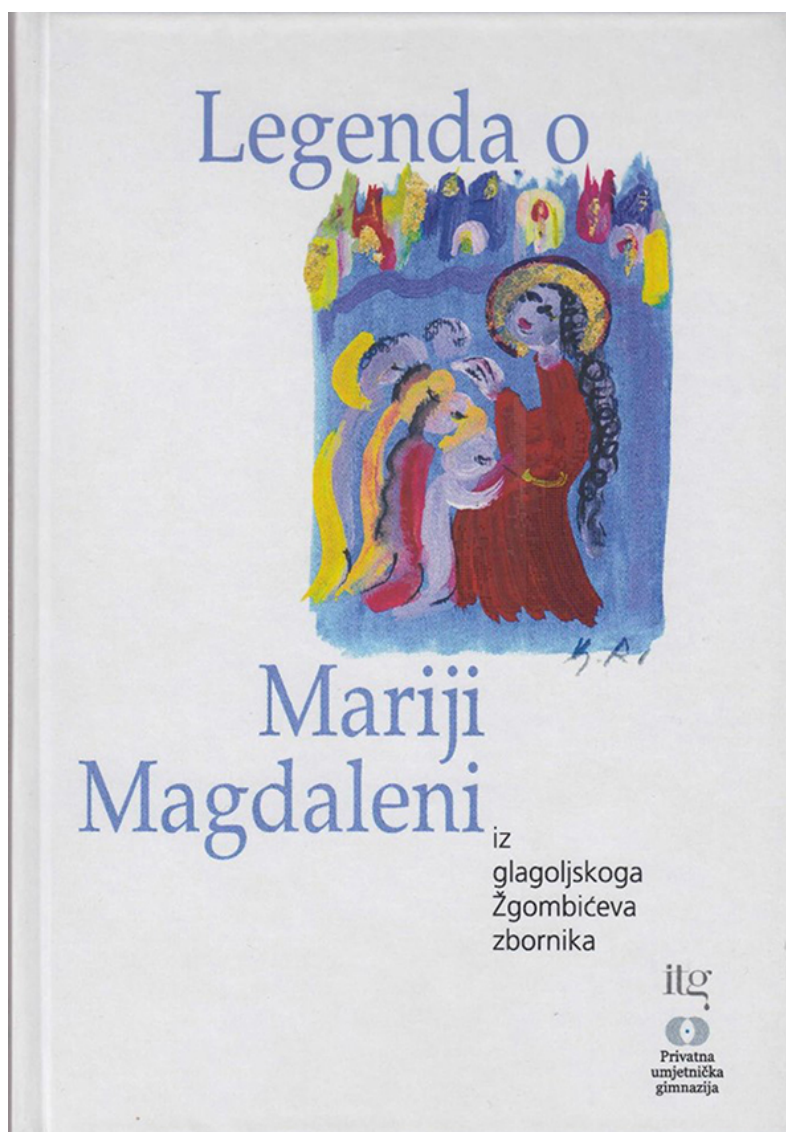
Piše Vesna Badurina Stipčević

Lik Marije Magdalene bio je u starijoj hrvatskoj književnosti vrlo omiljen i često obrađivan. Reprezentativan je primjer hagiografski tekst iz Žgombićeva zbornika iz 16. stoljeća

U Matici hrvatskoj u Zagrebu u organizaciji Odjela za hrvatsko glagoljaštvo i Društva prijatelja glagoljice nedavno predstavljena je knjiga *Legenda o Mariji Magdaleni iz glagoljskoga Žgombićeva zbornika*, objavljena 2016. godine kao druga u književnom nizu *Riječju i slikom* zagrebačkih nakladnika ITG-a i Privatne umjetničke gimnazije. Knjigu je priredila Anica Nazor, uredio Zlatko Rebernjak, transkripciju glagoljskoga teksta na latinicu sačinila je Anica Nazor, a slike i crteže Vjera Reiser. U promociji su sudjelovali Mateo Žagar s Filozofskog fakulteta, Vesna Badurina Stipčević iz Staroslavenskog instituta, likovni kritičar Stanko Špoljarić i autorice. Pozdravnim riječima obratili su se Biserka Draganić, Darko Žubrinić i Slavica Dodig, a Kristina Repar i Dubravko Čepulić Polgar izveli su prigodni glazbeni program.

Vrijedno izdanje nedavno je predstavljeno u Zagrebu

Akademkinja filologinja Anica Nazor, dugogodišnja ravnateljica Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, glavna urednica institutskih izdanja, časopisa *Slovo i Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, autorica popularne *Knjige o glagoljici: Ja slovo znajući govorim...* (2008), istaknuta je istraživačica hrvatskoga glagoljaštva. Iz njezina bogata znanstvenog opusa ovom prigodom možemo izdvojiti da je sama ili u suradnji s drugim znanstvenicima priredila velik broj suvremenih faksimilnih i kritičkih izdanja temeljnih glagoljskih izvora, kao što su izdanje *Misala Hrvoja Vukčića Hrvatinića* iz oko 1404. (1973), *Senjskog misala* iz 1494. (1994), *Il. novljanskog brevijara* iz 1495. (1977), *Prvotiska brevijara* iz 1491. (1991), više izdanja glagoljske senjske i riječke tiskare. Autorica je brojnih izložbi i opsežnih kataloga glagoljskih spomenika, u Hrvatskoj i u inozemstvu. Akademika slikarica Vjera Reiser vrlo je dobro poznata domaćoj i inozemnoj kulturnoj javnosti osobito po sakralnim minijaturama za koje nalazi nadahnuće u glagoljskim liturgijskim knjigama i uopće u biblijskoj i glagoljskoj baštini. Pripremila je za tisak niz prigodnih mapa i razglednica za Staroslavenski institut, vezanih uz prigodne obljetnice, npr. prigodom 500. obljetnice senjske tiskare ili pak uz 500. obljetnicu *Il. novljanskog brevijara*.

Zanimljivo je da je lik senjskog tiskara, Blaža Baromića, koji čini jednu kariku u dekanskom lancu zagrebačkog Grafičkog fakulteta, djelo Vjere Reiser. Anica Nazor i Vjera Reiser u zajedničkoj su suradnji već ostvarile nekoliko uspješnih i hvaljenih izdanja: knjigu *Hrvatski Očenaši u glagoljskim rukopisima: Budi volja tvoja ...* (2003), *Pjesmu nad pjesmama u glagoljskom Humskom brevijaru* (2009) i *Pjesmu nad pjesmama u glagoljskom Beramskom brevijaru* (2012).

Hagiografski tekst

U promoviranoj knjizi predstavljen je hagiografski tekst iz glagoljskoga zbornika, legenda o Mariji Magdaleni iz Žgombićeva zbornika iz 16. stoljeća. Rukopis, koji je pronašao Ivan Milčetić 1882. u knjižnici franjevačkoga samostana sv. Marije Magdalene u Dubašnici na otoku Krku i nazvao po gvardijanu Benku Žgombiću, danas je pohranjen u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. To je papirni kodeks od 126 folija, maloga formata, veličine tek 19,2 x 13,4 cm, pisan kurzivnom glagoljicom i sastavljen od tri dijela, koji se razlikuju po papiru i rukopisu, a zajedno su uvezani potkraj 16. stoljeća. U jednom se zborničkom tekstu spominju toponimi Istra i Učka, a bilješke iz 16. i 17. stoljeća, zapisane su u Mošćenicama. Taj je neliturgijski kodeks, poput drugih glagoljskih zbornika, tematski vrlo raznovrsno strukturiran. Sadržava poučne tekstove, crkvene govore, poslanice, pitanja i odgovore, recepte, tekst kronografa, pojedine književno vrlo vrijedne tekstove, koji su dospjeli u hrvatsku književnost, grčkobizantskoslavenskim prijevodom i posredništvom ili pak u prijevodu s latinskoga, češkog ili talijanskoga jezika. Zbog toga je zbornik i privukao pažnju suvremenih priređivača antologija hrvatske srednjovjekovne književnosti, a mnogi su zbornički tekstovi već detaljno proučeni i izdani. U Žgombićevu zborniku čitamo *Lucidar*, svojevrsnu enciklopediju srednjovjekovnoga znanja o svijetu, zatim prijevod latinskoga Pseudo-Anselmova *Dijaloga o Muci Kristovoj*, ovdje se nalazi više zanimljivih srednjovjekovnih apokrifa, primjerice *Život Adama i Eve*, *Legenda o drvetu križa*, *Djela apostola Petra i Andrije*, *Prenje Isusa s đavlom*. Uvelike su zastupljene i legende o eremitima, *Život svetog Pavla pustinjaka*, *Legenda o Makariju pustinjaka* te *Legenda o svetom Ivanu Zlatoustom*.

Omiljeni biblijski lik

Istaknuto mjesto u Žgombićevu zborniku pripada legendi o Mariji Magdaleni, grešnici i pokajnici, više puta spominjanoj u evanđeljima, koja je Isusu svojom kosom otirala noge i mazala ih skupocjenom mašću. Zajedno s drugim ženama Marija Magdalena pratila je Isusa na putu prema Kalvariji, stajala pod križem, svjedočila polaganju u grob. Treći dan nakon smrti došla je pomazati Isusovo tijelo te je prva dojavila vijest o Kristovu uskrснуću njegovim učenicima. Prema legendi nastaloj u Francuskoj u 11. stoljeću, koja je poistovjećuje s Marijom iz Betanije, Marija Magdalena nakon Kristova uskrснуća otisnula se bježeći pred progonima na more te je doplovila do luke Marseille u Francuskoj. Ondje je mnoge preobratala na kršćanstvo, poslije se povukla u pustinju, a njezin pustinjački život u spilji bio je često legendarno obrađivan. U Žgombićevu zborniku opisano je čudo kojim je Marija Magdalena pomogla caru u Marseilleu da dobije sina, a ista je takva verzija legende i u *Ivančićevu zborniku* iz 14/15. stoljeća. Glagoljski tekstovi bliski su životopisu Marije Magdalene u *Zlatnoj legendi* Jakopa de Voragine iz 13. stoljeća.

Priređivačica glagoljske legende Anica Nazor istaknula je da je legenda pisana čakavskim jezikom snažno prožetim crkvenoslavenskim osobinama na svim razinama, radi lakšega razumijevanja dodala je Rječnik, a ovako je prepričala sadržaj *Čtenia s(ve)tie Mari Magdaleni*: „Kad je s bratom Lazarom, sestrom Martom, s još nekoliko kršćana morem sretno doplovila i pristala u luku u Marseillu, zatekla je ljude, među njima i cara, kako se klanjaju idolima. Magdalena je propovijedala kršćansku vjeru. Car je obećao da će prihvatiti vjeru ako mu Magdalena od Boga izmoli sina. Kad je careva žena zatrudnjela, car se spremio na put u Rim sv. Petru te po ženinoj želji povede i nju. Na putu ih snađe oluja: žena rodi sina, sama umre, a dijete ostane živo. Na jednom školju među kamenjem car prostre plašt, smjesti ženino tijelo, a među njezinim rukama postavi dijete i *slzami plače se*. Pomolio se Bogu i u duhu se za zagovor obratio Mariji Magdaleni. Ukrcao se u lađu, stigao u Rim sv. Petru, koji ga je poveo u Jeruzalem i pokazao mu sveta mjesta. Na povratku, kad su se približili mjestu gdje su ostavili ženu i dijete, car (u glagoljskom tekstu *Pelegrin*) spazi da se dijete igra, u more baca kamenčiće i potom se skriva. Car izađe iz plavi, dođe do groba i zateče dijete zdravo *u svoje matere sasci sasuć*. Kad je dijete primio na ruci svoji, obrati se Mariji Magdaleni da mu pomogne i vrati ženu živu i zdravu. Marija Magdalena *sastavi* ženu, koja je bila uvjerena da je muža pratila na njegovu putu, i da ju je vodila Marija Magdalena. Na povratku su u Marseillu našli Mariju Magdalenu, koja je zatim otišla u pustinju i 32 godine u pustinji živjela *brez viden'ja ljudi*.” Na kraju legende opisano je i šest mirakula, kao i u *Zlatnoj legendi*, gdje se potvrđuje da je svetica pomogla ili izvela na pravi put nemoćne i potrebite.

Lik Marije Magdalene bio je u starijoj hrvatskoj književnosti vrlo omiljen i često obrađivan, Marko Marulić i Antun Vramec navode brojne primjere iz njezina životopisa, poznati su barokni spjevovi *Mandalijena pokornica* (1630) Ivana Bunića Vučića te *Uzdasi Mandalijene pokornice* (1728) Ignjata Đurđevića, no svima njima na početku stoje najstarije potvrde hrvatske Magdalenine legende, a to su glagoljske legende. *Knjiga o Mariji Magdalen*i u Žgombićevu zborniku oblikovana kao fototipsko izdanje glagoljskoga izvornika, kao latinička transkripcija glagoljskoga teksta i kao likovna mapa nadahnuta srednjovjekovnom legendom i oslikana živopisnim minijaturama, čini izuzetnu cjelinu i pruža rijedak, upravo jedinstven doživljaj.